

TILTRÆDELSESFØRELÆSNING

Noemi Katznelson
Center for Ungdomsforskning
Institut for Læring og Filosofi



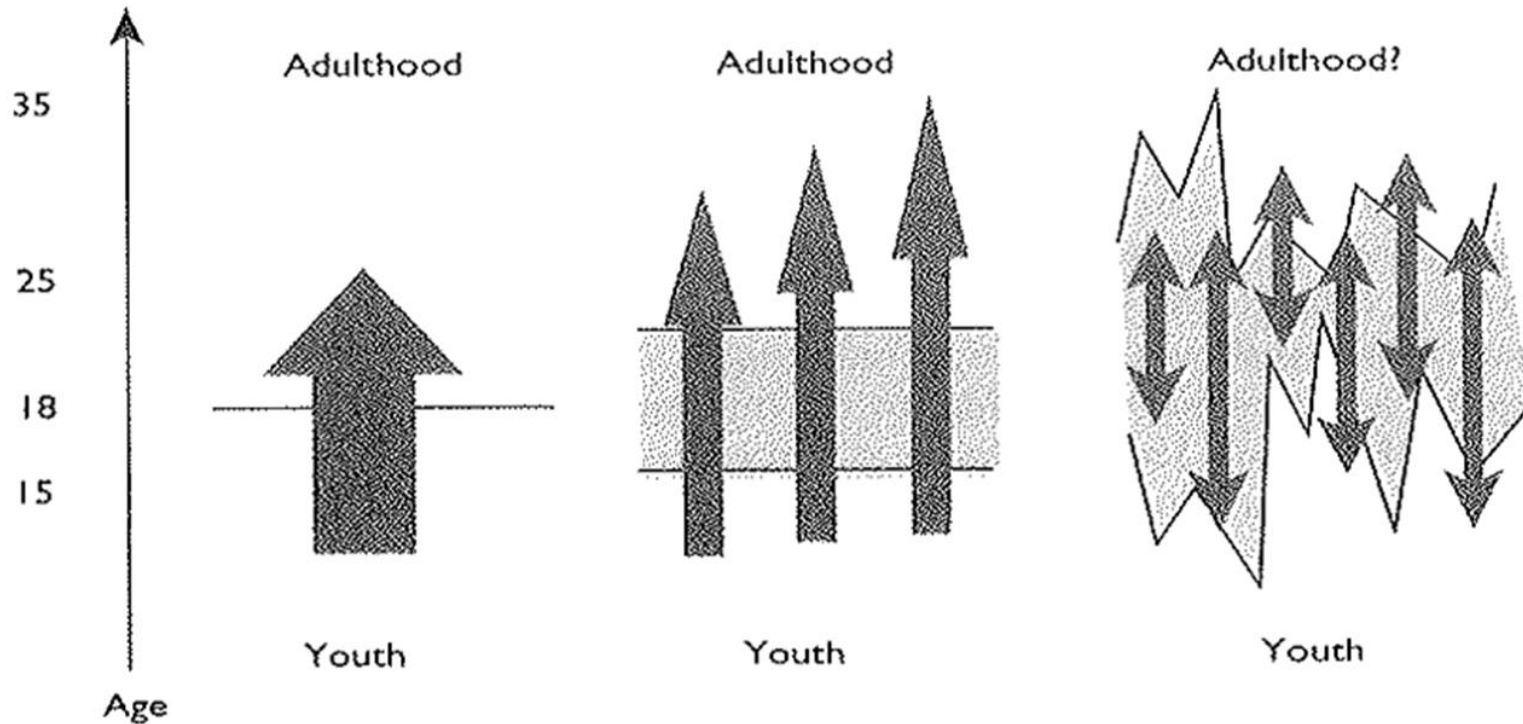
AALBORG UNIVERSITET

Noemi Katznelson, nka@learning.aau.dk

Fokus på forandringer og samtidsdiagnostiske tendenser



Livsfaser i opbrud - Fra normalbiografi til yoyo-transitioner



Kilde: Blasco et al (2003)



Forandret relationsgrammatik

3 historiske forandringer:

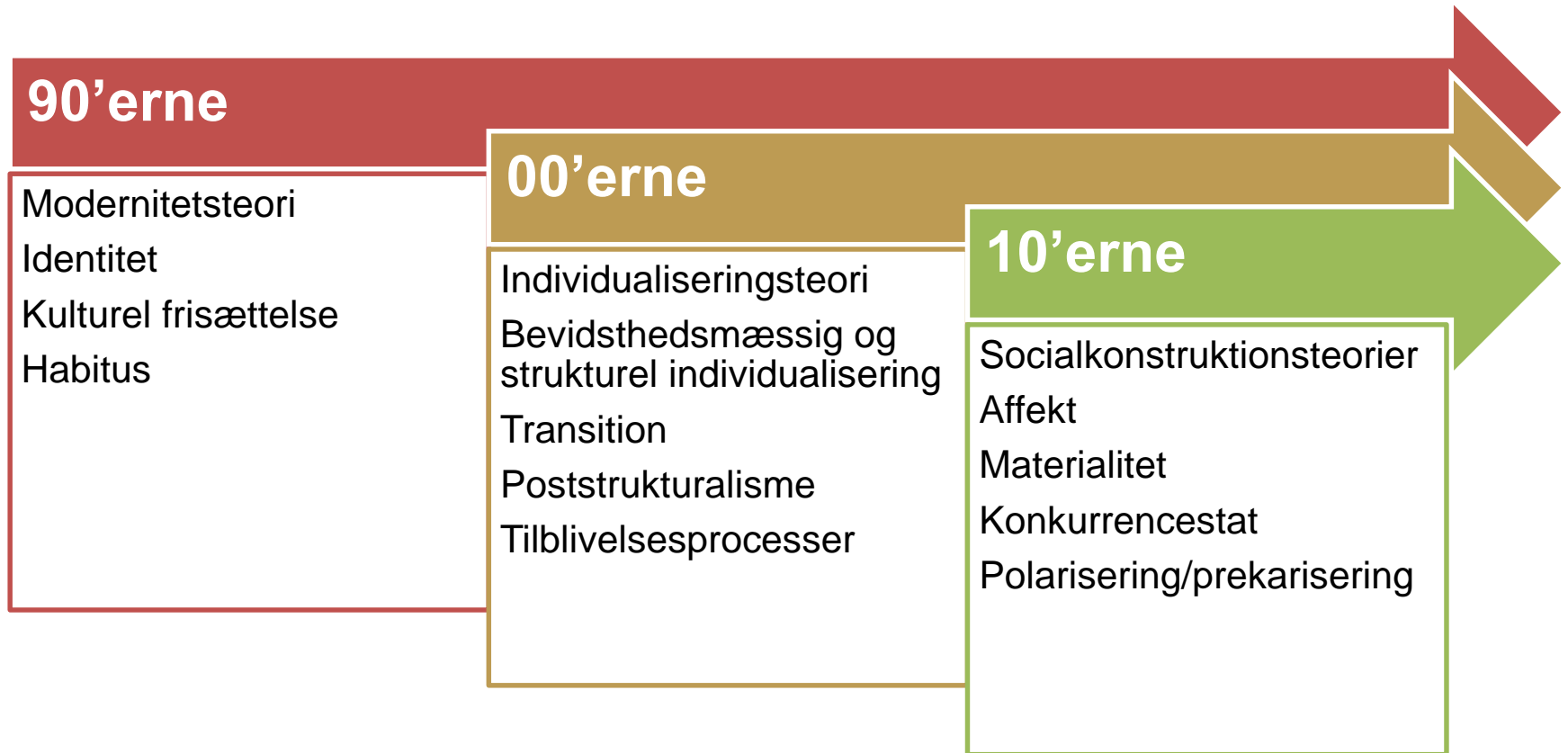
- Mindre afstand ml. voksne og unges livsverdener
- Mindre hierarki ml. generationerne
- Unge og børn i højere grad selvstyrende subjekter

Brydninger:

- Forholdet mellem generationerne præget af mere uklare positioner
- Unge mere afhængige af forældre og voksne, samtidigt med at disse ikke automatisk er autoriteter
- For de professionelle bliver det en konstant proces at vinde relationen og den faglige opmærksomhed
- En stadig større udfordring er at mobilisere unges selvdisciplin og selvmotivation



Ungdomsforskningen i regi af CeFU - teoretiske optikker på ungdomsliv



Uddannelsesdiskurser under forandring

90'erne - Identitets-diskurs

Min mor har altid lært mig, at jeg ikke skal tænke en skid over jobmuligheder og penge - og at jeg skal gøre hvad jeg vil. Det har jeg også indtryk af, at det er det, der skaber de hele mennesker et eller andet sted.

(Ung på en ungdomsuddannelse, 1999)

00'erne - Plan-diskurs

1: Jeg er glad for, at jeg ved, hvad jeg skal.

2: Det ville være dejligt, hvis jeg vidste, hvad jeg skulle, og efter et stykke tid havde jeg nået mit mål. Jeg skal det her, og det er kun mit mål: At fuldføre en ungdomsuddannelse. Alligevel ville det være rart, at vide: Så skal jeg det og det!

(Ung på en ungdomsuddannelse, 2006)

10'erne - Præstations-diskurs

Men altså, ja jeg kan også godt lide, at nu ved jeg, hvor god, jeg er til det her fag.

Men det kan også godt være, altså det der med demotiveringen, den er så måske den nederen del af tydeligheden. Men måske har man har brug for at blive sparket i gang. Det kommer an på, hvilken person man er.

(Ung på en ungdomsuddannelse, 2017)



Uddannelsesforestillinger under forandring

90'erne – Identitets-diskurs

Gym. Elev: Det kunne være noget, rigtig stort, det er et middel mod AIDS eller kræft. Rigtig stort. Rigtig stort at finde et middel mod demenssygdomme, rigtig stort at finde en totalvaccine mod astma og allergi. Rigtig stort at finde et middel så biler ikke forurener, eller, en metode til at lave biler, der ikke forurener. Altså bare de emner der er oppe, altså de sygdomme man kender, de forureningskilder man kende – altså sådan nogle ting. Det synes jeg kunne være utroligt stort at finde. Altså det kunne være både virkelig personligt tilfredsstillende, og god for menneskeheden, samfundet.

(Pless, 2001)

10'erne – Præstations-diskurs

Gym.elev 1: Jeg synes, psykologi er rigtig spændende, men jeg har droppet den lidt.

Elev 2: Ja, jeg tænkte nemlig i folkeskolen, at jeg gerne ville læse jura, fordi det lød spændende, men så tænkte jeg, okay, glem det.

Elev 3: Gennemsnittet?

Elev 1: Ja, så ser man gennemsnittet, så er man sådan, nå.

Elev 3: Pis, der røg den drøm.

(Katznelson, 2017)



Arbejdsforestillinger under forandring

90'erne – Identitets-diskurs

Gym.elev: Jeg tænker på frihed i min arbejde. Og ikke at være bundet af et eller andet kedeligt. At finde smeltepunkter til forskellige plastik ringe på forskellige tidspunkter, det synes jeg bare ikke er udfordrende nok, overhovedet. Altså at gøre en ringe blødere. Altså det synes jeg overhovedet ikke er interessant. Altså det er ikke uvist nok, det er ikke spændende nok. (Pless, 2001)

10'erne – Præstations-diskurs

Originalt så var det indretningsarkitekt. Men jeg søgte på det og lønnen er måske lidt lavere og det er meget svært at finde job indenfor det område. Så jeg prøvede at finde noget, som mindede om, men med lidt bedre jobmuligheder.

M: For, i dag er du nødt til at have en uddannelse, der gør, at man kan differentiere sig på arbejdsmarkedet fra de andre. (Katznelson, 2017)



Sammenhængen mellem uddannelse/arbejde under forandring

00'erne – Plan-diskurs

Citat fra CeFU rapport 2005:

”De oplever også voksendommen (at træde ud på arbejdsmarkedet) som anmasende og som en proces i retning af en stadig større indskrænkning af frihed, fordi ethvert valg jo nødvendigvis er et fravalg af noget andet. Valgene lukker sig mere og mere, og der bliver stadig flere konsekvenser af de forskellige valg, der træffes.”

(Pless og Katznelson, 2005)

10'erne – Præstations-diskurs

Citat fra CeFU rapport 2016:

”Udsigten til endnu flere år i uddannelsessystemet kan derfor synes uoverskuelig. Men opfattelsen af uddannelse som noget, der skal overstås, er ikke noget, som kun omfatter elever, der kæmper med faglige udfordringer og skoletræthed. Der er også elever, som præsterer godt i skolen, der taler om, at de gerne vil have det hele overstået og komme ud på arbejdsmarkedet eller sågar kunne slappe af efterfølgende.”

(Pless, Juul og Katznelson, 2016)



Forandringerne delvise ophæng – det politiske niveau

90'erne - Identitets-diskurs

Uddannelse til alle unge
Den fri ungdomsuddannelse
EGU
Reform 2000

Tendenser:

Individuelle forløb, Frie uddannelsesvalg, Udbygning af udd.sys., Rummelige uddannelser

Uddannelsesøkonomien vinder frem

00'erne - Plan-diskurs

Uddannelsesplaner
Mentorordninger
Særlige forløb for særlige unge
Øget vejledning

Tendenser:

Skærpet fokus på udsatte, på definerede målgrupper, Arbejdsmarkedets behov, Frie uddannelsesvalg

10'erne - Præstations-diskurs

Pligt til uddannelse el. job
Fjernelse af ungeydelsen
Uddannelsesparathed
Nye praksisrettede læringsformer
Tværgående samarbejde
Dimensionering mellem EUD og Gym udd.

Tendenser:

Tydelige krav, Øget styring af uddannelsesvalg, Fra vejledning til guid'ning, samarbejde – sammenhænge, Arbejdsmarkedets behov



Overordnede bevægelser i unges forhold til uddannelse

- **Fra** uddannelse som redskab til identitet og selvrealisering - **mod** præstation og arbejdsmarkedsorientering
- **Fra** uddannelse som rum for 'sig selv' og 'i sig selv' **til** i højere grad at være forberedelse til arbejdsmarkedet.
- **Fra** uddannelse som åbne søgeprocesser – **mod** uddannelse efter en plan bygget på andres vurdering
- **Fra** frit uddannelsesvalg (sorter dig selv) **til** guidet uddannelsesvalg
- **Fra** drømme/interesse **til** stadig mere strategiske overvejelser



Hvad gør forandringerne ved unge **i dag**?

3 nedslag:

Læringskultur, trivsel, udsathed



1. Nedslag - læringskultur



Instrumentalisering af læringsrummet

Gym. dreng 1: Men jeg vil også lige komme med en indrømmelse til før. At der er også flere gange, hvor jeg har siddet med hånden oppe, hvor jeg ikke har haft nogen idé om hvad svaret er.

Interviewer: Hvad så hvis du bliver taget?

Dreng 1: Så har man glemt, hvad man skal sige.

Interviewer: Siger man bare det?

Dreng 2: Nej, så snakker man udenom.

Dreng 3: Så laver man den der: "ah" så var der lige en anden der tog ens svar "pis."

Dreng 2: Jeg holder den bare lidt på klem, sådan der (viser en finger op, der er lidt bøjet).

(Louw og Katznelson, medio 2018)



Lærerne: Længslen efter nysgerrige og engagerede elever

De tror stadigvæk at de kan nå lige at påvirke årskaracteren her til sidst. Så jeg har kunnet mærke at den sidste månedstid... De er dælme dygtige nu i forhold til, hvad de var for en måned siden eller i hvert fald aktive. Og i går fungerede det godt. Der var dynamisk, konstruktivt, idéudveksling, rigtig mange var involverede. Det var fedt. Det var rigtig fedt.

Paradoks:

- Lærerne vil gerne have engagerede elever og det får de – når eksamen nærmer sig



Præstationskultur og instrumentalisering af læringsrummet

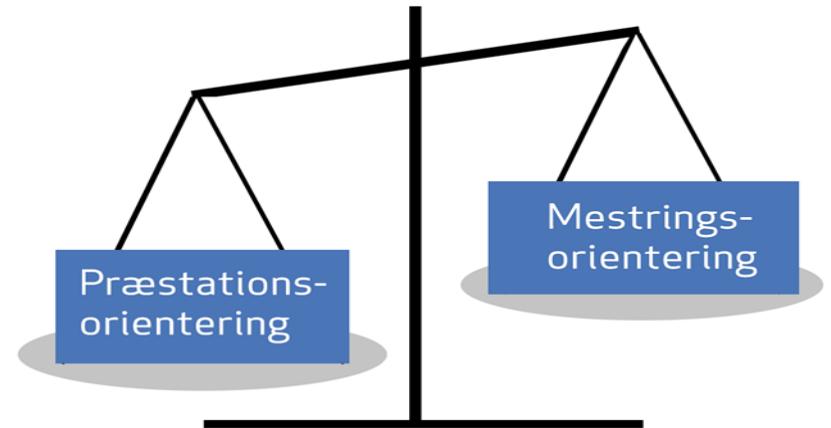
- Modstand mod dette fra både lærere og elever
- Elever der længes efter flow og fordybelse
- Karaktergivning som bærende og afgørende autoritetsstruktur
- Feed back, karakterfrit osv., men hvordan...



Ubalance i uddannelsessystemets to ben: Præstations- og mestringsorientering

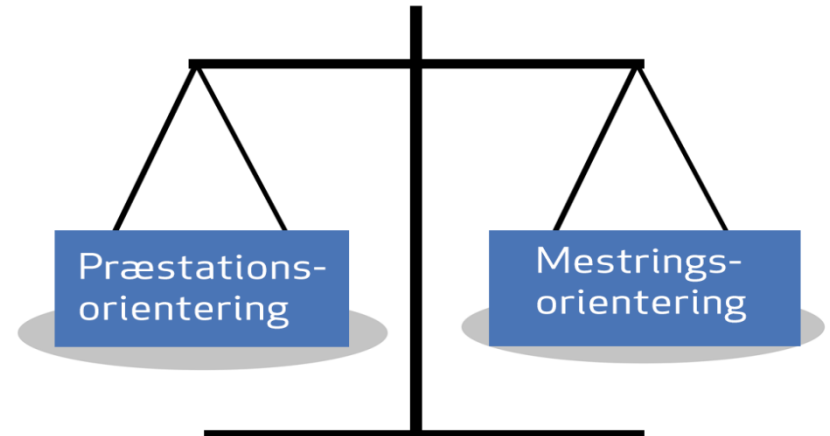
Status:

Ubalance ml orienteringerne.
Præstationsorienteringen får stadig mere tyngde



En god læringskultur:

Meget vægt på præstationsorienteringen skal følges af en tilsvarende vægtning af mestringsorienteringen



2. Nedslag – Trivsel



Forskydninger i unges blik på pres

00'erne – Plan-diskurs

”47 % af de unge oplever uddannelsesvalget positivt; de ‘glæder sig til at komme videre’.(...) Mens 22 % oplever det som ‘et stort pres’ eller ‘prøver at lade være med at tænke på det’.”

(Pless og Katznelson, 2005)

10'erne – Præstations-diskurs

”66 % af de unge er helt eller nærmest enige i, at det er spændende at tænke over, hvad de vil efter skolen. For en stor gruppe unge (44 %) er valget dog også forbundet med et pres.”

(EVA, 2017)



To diskurser: Er det hårdt at være ung – eller skal unge tage sig sammen?

- Mistrivsel er i stigning – særligt blandt piger

Højskoleelev: "Jeg har gået på STX og HHX og HF og HG og HF Enkeltfag og pædagogseminariet og SOSU. De første uddannelser jeg stoppede på, det var fordi jeg fik depressioner over alt det pres jeg havde på mig selv. Jeg troede det var vinterdepressioner. Men så da jeg startede på SOSU her i februar, så fik jeg en depression igen, og så tænkte jeg det kan jo ikke være en vinterdepression, for nu er det forår. Så det må være en jeg-er-lige-startet-i-skole depression. Og så var der nødt til at være en anden grund, og der var så alt det der.. perfektionisme" (Hansen, Louw og Rønaa, 2017)

- Meget tyder på en sammenhæng til samfundsudviklingen, men der mangler viden



3. Nedslag – Udsathed



Mangfoldige fortællinger om udsathed

Jeg har i det mindste en far, som ikke var misbruger. Og det holdte mig oppe indtil han døde. Jeg begyndte at skære i mig selv og drak rigtig rigtig meget, men min mor lagde ikke mærke til noget. Først da jeg fik min dom i retten, der åbnede hun sine øjne. Der var der gået tre år. Nu klarer jeg mig selv. Bor hos venner og sådan. Skal bare have dagene til at gå.

Jeg har gået i 1. g på et gymnasium, men droppede ud og startede i stedet på HF, men droppede så ud igen. Den kørte inden i hovedet hele tiden. Alt det jeg skulle. Jeg faldt først i seng ved 3-4 tiden, og så skulle jeg op klokken 6. Bare rundt i ring. Og det kan jeg ikke.

Udsathedens rammer bredt socialt

- Mellem 25 og 30 % af alle unge kontanthjælpsmodtagere har forældre, som har en videregående uddannelse
- Halvdelen af de unge, der befinder sig i en socialt marginaliseret situation har ikke en social baggrund præget af de risikofaktorer, vi bruger til at definere social marginalisering
- Ca . 2/3 af de unge i en socialt marginaliseret position, kommer fra familier, hvor forældrene overvejende har været i beskæftigelse (SFI (nu Vive), 2015)



Tendenser i forhold til udsathed i dag

- Ser vi en ny udsathed, der rammer anderledes socialt?
- Har uddannelsesmobiliteten toppet – og er prekarisering så svaret?
- Med udviklingen på arbejdsmarkedet – hvad skal der så ske, med dem, der ikke kan følge med?



Pejlinger af fremtidige dilemmaer



Trelawney, Professor i Spådom



Tror vi vil se stadig mere fremragende undervisning...

- Skyder frem med nye måder at arbejde med læring på i uddannelsessystemet
- Der foregår fremragende undervisning mange steder, der går mangfoldigt og varieret til læringsprocesser
- Der skabes mange steder plads til at arbejde med uddannelse og læring på ny og gamle motiverende måder

”Ja, det var en vildt god uge, den første. I stedet for en introtur skulle vi bygge et hus, hvor vi alle sammen var totalt dårlige til det i starten. Men derfor var det sjovt. Der var ikke nogen af os, der vidste hvordan det skulle se ud, men det fandt vi så ud af. Så blev vi delt op i to hold og skulle så mure huse op og bygge spær.” (elev på EUX)

MEN BILLEDET ER POLARISERET
OG SAMTIDIGT...



Vil vi også se mere af det her blandt de unge?

- Unge der oplever uddannelsessystemet, som meningsløst
- Unge der er bange for at blive hængt af
- Unge der kæmper mere med motivationen og uddannelsesudmattelse
- Unge der sukker efter læring i bred forstand og søger efter den andre steder (på arbejdsmarkedet, civilsamfundet osv)
- Unge med vilde drømme, der søger væk fra uddannelse
- Unge spændt ud i et dilemma ml interesse og angst
- Unge der er instrumentelle i deres tilgang til uddannelse
- Flere unge, der ikke kan komme i udd/arb og som søger mening på gaden el andre steder

‘Vi’ leder efter de unge, der står med bannere foran Christiansborg – men måske får vi en helt anden modstand – et helt andet oprør, hvor de unge svarer igen med aktiv/passiv modstand



Og vil vi se et uddannelsessystem, der går i denne her retning?

- Uddannelser der formaliserer for at fastholde
- Uddannelser der ønsker højt til loftet, innovation og nobel priser – men i stedet får lukket det ned eller skubbet udenfor uddannelsessystemet
- Uddannelser og undervisere, der kæmper med utrygge, urolige, trætte og umotiverede elever
- Uddannelser der famler efter mening og retning

**DER ER VI HELDIGVIS IKKE
– MEN VI ER PÅ VEJ OG DET ER EN HÅRFIN BALANCE**



Forandringer og kontinuiteter



www.cefudk.dk

Unge krav eller forventninger

- Alle vil være perfekte - alt skal være godt! Den rigtige uddannelse, gode karakterer, gode venner, den rigtige kæreste, seksuelt, udseende, penge, ting...

CeFU 2001

Noemi Katznelson,
nka@learning.aau.dk

Noemi Katznelson, nka@learning.aau.dk

Forandringer og kontinuiteter

Uddannelseshierarkier

De unge har stereotype forestillinger om de forskellige ungdomsuddannelser. Der er ikke tale om en vifte, men et hierarki.

Altså jeg har jo ikke viden til det og jeg har ikke sådan hjerne til det, men hvis jeg havde hjernen til det havde jeg klart også taget gymnasiet. Jamen den er bare super god at have.

Teknisk skole, det er ligesom, hvis du ikke kan finde ud af det, altså... Jeg tror ikke det er så meget af interesse.

2004

Center for Ungdomsforskning, Learning Lab Denmark